

16. Yüzyıl Klasik Türk Edebiyatı'nda Tevhid
Dr. Şerife UZUN

Yayın No : 570
Kaynak Eserler Serisi : 32
Yayıncı Sertifika No: 15402

ISBN: 978-975-389-766-2
13.06.Y.0005.570

© Bütün Hakları Türkiye Diyanet Vakfı'na aittir.
1. Baskı, Kasım 2013, Ankara, 1.000 Adet

İLK SAY Kurulu'nun 04.07.2012 tarih ve 23/3
sayılı kararıyla uygun görülmüş ve
Türkiye Diyanet Vakfı Mütevelli Heyeti'nin
16.10.2012 tarih ve 1440/40-a sayılı kararıyla basılmıştır.

TÜRKİYE DİYANET VAKFI

Yayın Matbaacılık ve Ticaret İşletmesi
Alınteri Bulvarı 1256 Sokak No:11
Yenimahalle / ANKARA
Tel: 0312. 354 91 31 (pbx) Faks:354 91 32
e-posta: tdvyayin@diyanetvakfi.org.tr

Dr. Şerife UZUN

1982'de Kastamonu/Taşköprü'de doğdu. İlk ve orta öğrenimini aynı ilçede tamamladı. 2003'te Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenliği Bölümünden mezun oldu. Aynı üniversitede 2007 yılında İslâmî Türk Edebiyatı alanında yüksek lisansını, 2012 yılında da Eski Türk Edebiyatı alanında doktorasını tamamladı.

9 yıl boyunca Milli Eğitim Bakanlığına bağlı çeşitli okullarda öğretmenlik yapan yazar, 2012 yılında Kastamonu Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümüne Yrd. Doç. olarak atandı.

Halen aynı üniversitede öğretim üyesi olarak çalışmakta; İngilizce ve Arapça bilmektedir.

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER.....	7
ÖN SÖZ	21
KISALTMALAR	25
GİRİŞ.....	27
A. TEVHİD VE ANLAMI.....	27
B. ARAP EDEBİYATINDA TEVHİD	30
C. FARS EDEBİYATINDA TEVHİD.....	33
I. BÖLÜM	43
TÜRK EDEBİYATINDA TEVHİD	45
A. KLASİK TÜRK EDEBİYATINDA TEVHİD.....	45
1. MENSUR ESERLERDE TEVHİD	46
2. DİVAN VE MESNEVİLERDE TEVHİD	48
B. YENİ TÜRK EDEBİYATINDA TEVHİD	49
C. HALK EDEBİYATINDA TEVHİD.....	55
D. HAT VE MÛSİKÎDE TEVHİD	59
1. HÛSN-İ HAT LEVHALARINDA TEVHİD	59
2. MÛSİKÎDE TEVHİD	68
II. BÖLÜM: 16. YÜZYIL KLASİK TÜRK EDEBİYATINDA	
TEVHİD	75
A. TEVHİDLERDE ŞEKİL ÖZELLİKLERİ	77
1. BAŞLIKLAR	77
2. NAZİM ŞEKİLLERİ	88
3. VEZİNLER.....	94
4. KAFİYE VE REDİFLER.....	96
5. DİL VE ÜSLÛP ÖZELLİKLERİ	98
B. TEVHİDLERDE MUHTEVA ÖZELLİKLERİ.....	115
1. ESMÂ-İ HÛSNÂ.....	116

1.1. Allah.....	141
1.2. 'Adl	143
1.3. Âhir	144
1.4. 'Alîm	144
1.5. 'Azîm.....	145
1.6. 'Azîz	146
1.7. Bâkî	146
1.8. Bârî'	148
1.9. Basîr	148
1.10. Bâtın	149
1.11. Cebbâr.....	150
1.12. Evvel	150
1.13. Fettâh	151
1.14. Gaffâr.....	151
1.15. Ganî	152
1.16. Hâdî.....	153
1.17. Hak[k]	154
1.18. Hakîm.....	155
1.19. Hâhk.....	156
1.20. Hay[y].....	158
1.21. Kâbiz	159
1.22. Kâdir	159
1.23. Kâhâr	161
1.24. Kayyûm	161
1.25. Kerîm.....	162
1.26. Latîf	164
1.27. Mâcid	164
1.28. Mâlikü'l-Mülk.....	165
1.29. Mukît	165
1.30. Muktedir	166
1.31. Mübdî'	166
1.32. Mücîb.....	167
1.33. Müheymin	167
1.34. Mü'min.....	168
1.35. Müzil[l]	168
1.36. Rahîm	169
1.37. Rahmân	170
1.38. Ra'ûf.....	170
1.39. Rezzâk.....	171
1.40. Samed.....	171
1.41. Semî'	172

1.42. Şekûr.....	173
1.43. Vâcid.....	173
1.44. Vâhid.....	173
1.45. Vehhâb.....	174
1.46. Zâhir.....	175
1.47. Zü'l-Celâli ve'l- İkrâm.....	176
2. ALLAH TEÂLÂ'NIN ESMÂ-İ HÜSNÂ DIŞINDAKİ	
İSİM VE SIFATLARI.....	177
2.1. Ahad/Ehad.....	177
2.2. Ahsenü'l-Hâlıkîn.....	179
2.3. A'lâ.....	180
2.4. 'Âlî.....	180
2.5. 'Âlim/A'lem/'Allâm.....	181
2.6. Âmir.....	182
2.7. 'Atûf.....	183
2.8. Bennâ.....	183
2.9. Bî-hemtâ.....	183
2.10. Câvidân.....	184
2.11. Celâl.....	184
2.12. Cemâl.....	184
2.13. Cemîl.....	185
2.14. Cenâb-ı Hazret.....	185
2.15. Dâdâr.....	185
2.16. Dâná.....	186
2.17. Dârâ.....	186
2.18. Dâver.....	186
2.19. Ebed.....	187
2.20. Ekrem.....	187
2.21. Fa'âl.....	188
2.22. Fâ'il-i Muhtâr.....	188
2.23. Fâlikü'l-İsbâh/Fâlikü's-Subh.....	189
2.24. Fâtır.....	189
2.25. Ferd.....	189
2.26. Feyyâz.....	190
2.27. Gâfir.....	190
2.28. Gâlib.....	191
2.29. Hâkim.....	191
2.30. Hallâk.....	192
2.31. Hâmid.....	193
2.32. Hannân.....	193

2.33. Hû.....	194
2.34. Hudâ/Hudây	195
2.35. Hudâvend	199
2.36. İlâh.....	200
3.37. İsm-i A'zam	203
2.38. İzid.....	204
2.39. Kadîm.....	204
2.40. Kadîr.....	205
2.41. Kâfî	205
2.42. Kâhir	206
2.43. Kâmil	206
2.44. Kâşif.....	207
2.45. Keşşâf.....	207
2.46. Kibriyâ	208
2.47. Kirdigâr	208
2.48. Ma'bûd	209
2.49. Mâlik.....	210
2.50. Mennân.....	210
2.51. Mevlâ	211
2.52. Mu'allâ	212
2.53. Mûcid.....	213
2.54. Mu'în.....	213
2.55. Mukaddir	214
2.56. Mukîm.....	214
2.57. Mu'tî.....	215
2.58. Mutlak.....	215
2.59. Mübîn	215
2.60. Münevvir	216
2.61. Mürîd.....	216
2.62. Müste'ân.....	217
2.63. Nâhî	217
2.64. Nâsır	218
2.65. Pâdişâh	218
2.66. Perverdigâr.....	219
2.67. Rab[b]	220
2.68. Râhim	222
2.69. Râzık.....	223
2.70. Refî'	224
2.71. Sâmi'	224
2.72. Sâni'	225
2.73. Settâr/Sâtir	226

2.74. Sultân	227
2.75. Sübbûh.....	228
2.76. Sübhân	229
2.77. Ta'âla'llâh	230
2.78. Tanrı	230
2.79. Tüvânâ	231
2.80. Vâhib.....	231
2.81. Vahid	232
2.82. Vâris.....	232
2.83. Vehhâb.....	232
2.84. Yezdân	233
2.85. Yektâ.....	234
2.86. Zü'l-Cemâl	234
2.87. Zü'l-Kibriyâ.....	234
2.88. Zü'l-Minen	235
3. ALLAH TEÂLÂ'NIN SIFATLARI	235
3.1. Tenzihî Sıfatlar	239
3.1.1. Vücûd	239
3.1.2. Kıdem	241
3.1.3. Bekâ	244
3.1.4. Vahdâniyyet	246
3.1.5. Muhâlefetün li'l-Havâdis.....	252
3.1.6. Kıyam bi-Nefsihî.....	256
3.2. Subûtî Sıfatlar.....	257
3.2.1. Hayat	257
3.2.2. İlim	258
3.2.3. Semî'	262
3.2.4. Basar.....	263
3.2.5. İrâde.....	265
3.2.6. Kudret.....	267
3.2.7. Kelâm	276
3.3. Fiilî Sıfatlar	277
3.3.1. Tekvîn	278
4. ALLAH TEÂLÂ'NIN VARLIĞININ VE BİRLİĞİNİN DELİLLERİ.....	288
4.1. Hudûs Delili.....	289
4.2. İmkân Delili.....	291
4.3. Nizam Delili.....	292
4.4. Fıtrat Delili.....	293
4.5. Bürhân-ı Temânü'	294

5. ALLAH-KUL İLİŞKİSİ.....	296
5.1. Allah Teâlâ'nın Kullarına Muamelesi.....	297
5.2. Kulların Allah Teâlâ'ya Karşı Tavrı	303
6. MELEKLER	312
6.1. Kerrûbiyyûn.....	313
6.1.1. Cebrâ'il/Cibrîl/Cibrîl-i Emîn/Nâmus-ı Ekber/Tâ'ir-i Kudsî (as).....	313
6.1.2. İsrâfil (as)	315
6.2. Kirâmen Kâtibîn.....	316
6.3. Rıdvân.....	316
7. SEMÂVÎ KİTAPLAR.....	317
7.1. Kur'ân-ı Kerîm	317
7.2. Tevrât.....	319
7.3. Zebûr.....	320
7.4. İncil.....	320
8. SURE İSİMLERİ.....	321
8.1. Fâtiha Suresi.....	321
8.2. İhlâs Suresi.....	322
8.3. Kâf Suresi.....	323
8.4. Kalem Suresi.....	324
8.5. Tâ-Hâ Suresi.....	324
8.6. Yâ-Sîn Suresi.....	325
9. AYETLER.....	325
9.1. Lafzen İktibas Edilen Ayetler	326
9.1.1. Ahsen-i takvim	327
9.1.2. 'Ale'l-'arşi-stevâ	327
9.1.3. 'Âlimü's-sırrı hafıyyât	328
9.1.4. Allâhu's-Samed	328
9.1.5. 'Alleme âdeme'l-esmâe küllehâ.....	329
9.1.6. 'Ayne'l-yakîn	329
9.1.7. Ce'alnâhâ rucûmen li's-şeyâtîn.....	330
9.1.8. Cennât-ı Firdevs	330
9.1.9. Erinî enzur	331
9.1.10. Fazzalnâ.....	331
9.1.11. Fefirrû ila'llâh.....	332
9.1.12. Fe-kâne kâbe kavseyni ev-ednâ.....	332
9.1.13. F'enzur ilâ'l-âsâri rahmeti'llâhi keyfe yuhyi'l-'arda ba'de mevtihâ	333
9.1.14. F'enzurû	334
9.1.15. Fezekkir innemâ ente müzekkir	334

9.1.16. Ğasakı'l-leyl	334
9.1.17. Hel min mezîd	335
9.1.18. Hussile mâ fi's-sudûr	335
9.1.19. İhdina's-sırâte'l-müstakîm	336
9.1.20. İnnema'llâhu ilâhun vâhidun	336
9.1.21. İyyâke na'büdü	336
9.1.22. Kâlû nahnü a'lem	337
9.1.23. Kerremnâ	337
9.1.24. Keyfe kân	338
9.1.25. Keyfe yeşâ	338
9.1.26. Kul hüv'allâhü ehad	338
9.1.27. Kurretü'l-'ayn	339
9.1.28. Küfüven ahad	339
9.1.29. Küllü şey'in hâlikûn	340
9.1.30. Kün feyekûn	340
9.1.31. Lâ raybe fih	341
9.1.32. Lâ uhibbü'l-âfilîn	341
9.1.33. Lâ yüs'elü 'ammâ yef'al	342
9.1.34. Lebeğav	342
9.1.35. Lem yelid ve lem yüled	342
9.1.36. Len terâni	343
9.1.37. Leyse kemislihî şey'ün	343
9.1.38. Limeni'l-mülk	344
9.1.39. Mâ fi'l-kubûr	344
9.1.40. Mâ halaktü'l-cinne ve'l-inse	345
9.1.41. Makâmen mahmûd	345
9.1.42. Rabbenâ etmin lenâ	346
9.1.43. Rahmeten li'l 'âlemîn	346
9.1.44. Rakki menşûr	347
9.1.45. Refa'nâ ba'dehum	347
9.1.46. Rızkuküm fi's-semâ	347
9.1.47. Seb'a semâvâtin tıbâkâ	348
9.1.48. Sakâhum	348
9.1.49. Sırâta'l-lezîne en'amte 'aleyhim ğayri'l-magdûbi 'aleyhim vele'd-dâllîn	349
9.1.50. Sübhânehü ve te'âlâ 'ammâ yekûlûne 'uluvven kebîrâ	349
9.1.51. Sübhaneke lâ-'ilme lenâ	349
9.1.52. Tâ-Sîn	350
9.1.53. Tahte's-serâ	350
9.1.54. Tebâreka'llâh	351

9.1.55. Tûbâ leh	351
9.1.56. Tûlicu'l-leyle fi'n-nehâr	352
9.1.57. Ve hüve 'alîmün bi-zâti's-sudûr	352
9.1.58. Ve in min şeyin	352
9.1.59. Ve iyyâye ferhebûn	353
9.1.60. Ve lem yekün lehü küfüven ehad	353
9.1.61. Ve tü'izzü men teşâ'ü ve tüzillü men teşâ'	353
9.1.62. Ya'büdûn	354
9.2. Manen İktibas Edilen Ayetler.....	354
9.2.1. Ahzab, 33/72	354
9.2.2. Âl-i İmrân, 3/27	355
9.2.3. A'râf, 7/11-18.....	355
9.2.4. A'râf, 7/172	356
9.2.5. Bakara, 2/34	357
9.2.6. Enbiyâ, 21/30.....	357
9.2.7. Enbiyâ, 21/107	358
9.2.8. Fussilet, 41/12	358
9.2.9. Fussilet, 41/39.....	359
9.2.10. Hicr, 15/26.....	359
9.2.11. İsrâ, 17/70.....	360
9.2.12. Nahl, 16/49.....	360
9.2.13. Nahl, 16/65.....	361
9.2.14. Nebe', 78/6.....	362
9.2.15. Lokman, 31/27	362
9.2.16. Sâffât, 37/6-7	363
9.2.17. Yâ-Sîn, 36/77.....	364
9.2.18. Zilzâl, 99/1-6.....	364
9.2.19. Zümer, 39/53	365
10. HADİSLER.....	366
10.1. Lafzen İktibas Edilen Hadisler	367
10.1.1. Küntü kenzen mahfiyyen.....	367
10.1.2. Lâ uhsî senâ'en	368
10.1.3. Levlâke levlâk lemâ halaktü'l-eflâk	369
10.1.4. Mâ 'arefnâke hakka ma'rifetik.....	369
10.1.5. Men 'arefe nefsehü fekad 'arefe rabbehu	371
10.1.6. Mûtû kable en temûtû	371
10.2. Manen İktibas Edilen Hadisler.....	372

10.2.1. Allah karanlık bir gecede siyah taşın üstünde yürüyen siyah karıncayı görür ve işitir.....	372
10.2.2. Ben ilmin şehriyim, Ali de onun kapısıdır.....	373
10.2.3. Bir saat tefekkür bir sene ibadetten daha hayırlıdır.....	373
10.2.4. İnsanlar altın ve gümüş madenlerine benzerler. Cahiliyyede hayırlı olan, Müslümanlıkta da hayırlıdır; elverir ki dinin ruhunu kavramış olsun.....	374
10.2.5. Vaktiyle adamın biri yolda giderken çok susadı... Derken bir kuyu buldu ve hemen içine inerek sudan içti. Kuyudan çıktığında karşısında dilini çıkarıp soluyan ve susuzluktan nemli toprağı yalayan bir köpekle karşılaştı. Adam köpeğin de kendisi gibi çok susamış olduğunu düşünüp tekrar kuyuya indi. Ayakkabısına su doldurup ağzıyla sıkıca tuttu. Bu şekilde yukarıya çıkıp köpeği suladı. İşte adamın bu filinden Allah hoşnut oldu ve onu bağışladı... ..	374
11. HZ. MUHAMMED (SAV)	375
11.1. Hz. Muhammed (sav).....	375
11.2. Hz. Muhammed(sav)'in İsim ve Sıfatları	377
11.2.1. Ahmed.....	378
11.2.2. Dürr-i Yetîm.....	380
11.2.3. Eşrefü'r-Rüsûl.....	380
11.2.4. Fahr-i 'Âlem/Fahr-i Cihân/Fahr-i Kâinat/Fahr-i Kevneyn.....	381
11.2.5. Habîb	382
11.2.6. Halîl	384
11.2.7. Hayrû'l-Beşer	384
11.2.8. Mahbûb-ı Hak	384
11.2.9. Muhtâr	385
11.2.10. Mustafâ.....	385
11.2.11. Müctebâ	385
11.2.12. Resûl.....	386
11.2.13. Sadr-ı 'Âlem.....	386
11.2.14. Ser-i Peygamberân.....	387

11.2.15. Seyyid-i Hayrû'l-Verâ.....	387
11.2.16. Sultân-ı Enbiyâ	387
11.2.17. Şâfi'-i Rûz-ı Cezâ.....	387
12. DİĞER PEYGAMBERLER.....	388
12.1. Hz. Âdem/ Ebu'l-Beşer /Safiyu'llâh (as)	389
12.2. Hz. Dânyâl (as)	394
12.3. Hz. Dâvûd (as)	395
12.4. Hz. Eyyûb (as)	396
12.5. Hz. İbrâhim/Halîl/ Halîlu'llâh (as).....	397
12.6. Hz. İdrîs (as).....	400
12.7.Hz. İsâ/Mesih (as).....	401
12.8. Hz. İsmâil (as).....	405
12.9. Hz. Lokmân (as).....	405
12.10. Hz. Mûsâ (as).....	406
12.11. Hz. Nûh (as)	411
12.12. Hz. Sâlih (as).....	412
12.13. Hz. Süleymân (as)	413
12.14. Hz. Şît (as)	417
12.15. Hz. Yahyâ (as)	417
12.16. Hz. Yâ'kub (as).....	418
12.17. Hz. Yûnus/Zünnûn (as)	419
12.18. Hz. Yûsuf/Mâh-ı Kenân (as)	420
12.19. Hz. Zekeriyâ (as)	423
13. AHİRET HAYATI.....	424
13.1. Ahiret İnancıyla İlgili Mefhumlar.....	425
13.1.1. Berzâh	425
13.1.2. Kiyâmet.....	425
13.1.3. Haşr	428
13.1.4. Mahşer	429
13.1.5. Mîzân	430
13.1.6. Sırât.....	431
13.1.7. Cennet	431
13.1.8. Kevser Havuzu.....	435
13.1.9. Tûbâ	435
13.1.10. Gilman	436
13.1.11. Hûri.....	436
13.1.12. Cehennem	437
14. KAZÂ VE KADER	440

10.2.1. Allah karanlık bir gecede siyah taşın üstünde yürüyen siyah karıncayı görür ve işitir.....	374
10.2.2. Ben ilmin şehriyim, Ali de onun kapısıdır.....	375
10.2.3. Bir saat tefekkür bir sene ibadetten daha hayırlıdır.....	375
10.2.4. İnsanlar altın ve gümüş madenlerine benzerler. Cahiliyyede hayırlı olan, Müslümanlıkta da hayırlıdır; elverir ki dinin ruhunu kavramış olsun.....	376
10.2.5. Vaktiyle adamın biri yolda giderken çok susadı... Derken bir kuyu buldu ve hemen içine inerek sudan içti. Kuyudan çıktığında karşısında dilini çıkarıp soluyan ve susuzluktan nemli toprağı yalayan bir köpekle karşılaştı. Adam köpeğin de kendisi gibi çok susamış olduğunu düşünüp tekrar kuyuya indi. Ayakkabısına su doldurup ağzıyla sıkıca tuttu. Bu şekilde yukarıya çıkıp köpeğı suladı. İşte adamın bu fiilinden Allah hoşnut oldu ve onu bağışladı.....	376
11. HZ. MUHAMMED (SAV).....	377
11.1. Hz. Muhammed (sav).....	377
11.2. Hz. Muhammed(sav)'in İsim ve Sıfatları.....	379
11.2.1. Ahmed.....	380
11.2.2. Dürr-i Yetîm.....	382
11.2.3. Eşrefü'r-Rüsûl.....	382
11.2.4. Fahr-i 'Âlem/Fahr-i Cihân/Fahr-i Kâinat/Fahr-i Kevneyn.....	383
11.2.5. Habîb.....	384
11.2.6. Halîl.....	386
11.2.7. Hayrû'l-Beşer.....	386
11.2.8. Mahbûb-ı Hak.....	386
11.2.9. Muhtâr.....	387
11.2.10. Mustafâ.....	387
11.2.11. Müctebâ.....	387
11.2.12. Resûl.....	388
11.2.13. Sadr-ı 'Âlem.....	388
11.2.14. Ser-i Peygamberân.....	389

11.2.15. Seyyid-i Hayrû'l-Verâ	389
11.2.16. Sultân-ı Enbiyâ	389
11.2.17. Şâfi'-i Rûz-ı Cezâ	389
12. DİĞER PEYGAMBERLER	390
12.1. Hz. Âdem/ Ebu'l-Beşer /Safiyu'llâh (as)	391
12.2. Hz. Dânyâl (as).....	396
12.3. Hz. Dâvûd (as).....	397
12.4. Hz. Eyyûb (as).....	398
12.5. Hz. İbrâhim/Halîl/ Halîlu'llâh (as)	399
12.6. Hz. İdrîs (as)	402
12.7.Hz. İsâ/Mesih (as)	403
12.8. Hz. İsmâil (as)	407
12.9. Hz. Lokmân (as)	407
12.10. Hz. Mûsâ (as)	408
12.11. Hz. Nûh (as).....	413
12.12. Hz. Sâlih (as)	414
12.13. Hz. Süleymân (as).....	415
12.14. Hz. Şît (as).....	419
12.15. Hz. Yahyâ (as).....	419
12.16. Hz. Yâ'kub (as)	420
12.17. Hz. Yûnus/Zünnûn (as).....	421
12.18. Hz. Yûsuf/Mâh-ı Kenân (as).....	422
12.19. Hz. Zekeriyâ (as).....	425
13. AHİRET HAYATI	426
13.1. Ahiret İnancıyla İlgili Mefhumlar	427
13.1.1. Berzâh.....	427
13.1.2. Kıyâmet.....	427
13.1.3. Haşr.....	430
13.1.4. Maşer.....	431
13.1.5. Mîzân.....	432
13.1.6. Sırât.....	433
13.1.7. Cennet.....	433
13.1.8. Kevser Havuzu	437
13.1.9. Tûbâ.....	437
13.1.10. Gilman.....	438
13.1.11. Hûri	438
13.1.12. Cehennem.....	439
14. KAZÂ VE KADER.....	442

15. KAVİMLER.....	445
15.1. Âd Kavmi.....	446
15.2. Lût Kavmi.....	446
15.3. Nûh Kavmi.....	447
16. TARİHÎ ŞAHSİYETLER.....	448
16.1. Absâl/İpsâl.....	448
16.2. Aristo.....	448
16.3. 'Azrâ.....	449
16.4. Belkıs.....	450
16.5. Bokrât/Hipokrat.....	451
16.6. Câbir b. Abdullah.....	452
16.7. Ca'fer b. Ebû Tâlib.....	452
16.8. Circîs/Cercîs.....	452
16.9. Ferahşâd.....	453
16.10. Ferhâd.....	453
16.11. Firavun.....	454
16.12. Hallâc-ı Mansûr.....	455
16.13. Hâtem-i Tâyi.....	456
16.14. Havvâ.....	457
16.15. Hızır (as).....	457
16.16. Hurşîd.....	459
16.17. Hümâ.....	459
16.18. Hüsrev.....	459
16.19. Hz. Ali.....	460
16.20. İbn-i Sînâ/Ebû 'Alî Sînâ.....	461
16.21. Kahramân.....	461
16.22. Kanber.....	462
16.23. Kârûn.....	462
16.24. Leylâ.....	463
16.25. Mecnûn/Kays.....	464
16.26. Nemrûd.....	466
16.27. Nevbahâr.....	467
16.28. Nûşirevân.....	467
16.29. Pervîz.....	468
16.30. Ramîn.....	468
16.31. Rüstem.....	468
16.32. Salâmân.....	468
16.33. Sâm.....	469
16.34. Selmân.....	469
16.35. Sokrât/ Sokrates.....	469

16.36. Şiblî	470
16.37. Şîrîn.....	470
16.38. Vâmîk.....	471
16.39. Vîs/Veys.....	472
16.40. Zâl	472
16.41. Züleyhâ/Zelîhâ	472
17. COĞRAFÎ İSİMLER	473
17.1. Aden	474
17.2. Aras.....	474
17.3. Bedehşân.....	475
17.4. Ceyhûn.....	475
17.5. Fırat.....	476
17.6. Hind.....	476
17.7. Irak.....	477
17.8. Ken'an.....	477
17.9. Mısır	478
17.10. Necef.....	478
17.11. Nil	479
17.12. Tîh Çölü	479
17.13. Tûr.....	480
18. YILDIZLAR VE BURÇLAR.....	480
18.1. Yıldızlar	481
18.1.1. Ay/Mâh/Kamer	484
18.1.2. 'Utarid/ Tîr	485
18.1.3. Zühre/ Nâhid	486
18.1.4. Güneş/Âfitâb/Mihr/Hurşîd	487
18.1.5. Mirrîh/Behrâm.....	489
18.1.6. Müşterî/Bercîs.....	490
18.1.7. Zuhâl/ Keyvân.....	491
18.1.8. Pervîn/Süreyyâ	492
18.1.9. Sühâ	492
18.1.10. Süheyl.....	493
18.2. Burçlar.....	493
18.2.1. Hamel.....	493
18.2.2. Sevr	494
18.2.3. Cevzâ	494
18.2.4. Esed	494
18.2.5. Sünbüle.....	494
18.2.6. Mîzân.....	495
18.2.7. 'Akreb.....	495

18.2.8. Kavs	495
18.2.9. Hût.....	496
19. DİĞER VARLIKLAR.....	496
19.1. 'Ankâ/Sîmurg.....	496
19.2. Ashâb-ı Fil.....	497
19.3. Düldül.....	498
19.4. Hüdhüd.....	498
19.5. Hümâ.....	499
19.6. Kaknûs.....	500
19.7. Lât.....	500
19.8. Şeytan/İblîs/'Azâzîl.....	501
SONUÇ	503
KAYNAKLAR.....	507

ÖN SÖZ

İslâmî gelenekten etkilenen Klasik Türk Edebiyatı, kendi içinde dinî unsurları barındırmanın yanında bağımsız dinî türler de meydana getirmiştir. Manzum ya da mensur dinî eserlerin dışında lâ-dinî eserlerin tertibine dahi genellikle Allah Teâlâ'nın ve Hz. Peygamber (sav)'in övgüsüyle başlanmış, eserler dualarla sonlandırılmıştır. Bu tertip içerisinde genellikle eserin başında yer alan tevhidler, Allah Teâlâ'nın varlığının, birliğinin, isim ve sıfatlarının konu edildiği bir türdür.

Mana itibariyle İslâm dininin esasını oluşturan tevhid inancının şiirimize yansıyan yönü olan tevhidler, edebiyatımız açısından oldukça önemlidir. Edebî metinlerin tarihi dönemlere ışık tuttuğunu göz önünde bulundurursak, yaklaşık altı yüzyıl gibi uzun bir dönemi kapsayan Klasik Türk Edebiyatı alanında verilen eserler ciddi kaynaklardır. Bu eserlerde yer alan tevhid, münâcât, na't gibi dinî konulu manzumeler de hem yaşanan dönemin inanç yapısını hem de şairin dinî algısını yansıtmaları açısından dikkat çekicidir. Özellikle tevhidler, sadece Allah Teâlâ'nın varlığını ve birliğini değil aynı zamanda şairlerin Cenab-ı Hakk'ı nasıl algıladıklarını ve bunu ne şekilde ifade ettiklerini göstermesi bakımından önemlidir.

Klasik Türk Edebiyatı'nda dinî türlerin başında gelen na'tlar ve münâcâtlar ile ilgili bilimsel eserler ortaya konmuş olmasına rağmen tevhidler konusunda ciddi bir çalışmanın yapılmamış olması bizi bu alanda bir tez hazırlamaya yönlendirmiştir.

Çalışma dönemi olarak 16. yüzyılı seçtik. Zira bu dönem siyasî, ilmî ve kültürel alanlarda olduğu gibi edebiyat alanında da hem nitelik hem nicelik açısından ihtişamın yaşandığı bir dönemdir. Bu yüzden 16. yüzyıl Klasik Türk Edebiyatı alanında yetişen şairler ve ortaya konan eserler klasik edebiyatımızın belkemiğini oluşturmuştur. Biz de buradan hareketle bu asırda verilen eserlerde yer alan tevhidleri incelemeyi uygun bulduk.

Klasik Türk Edebiyatı'na ait en güzel örneklerin verildiği 16. yüzyıla ait tevhidler üzerinde yaptığımız tahlil çalışması esas itibariyle dört ana bölümden oluşmaktadır.

Çalışmamızın ilk kısmını oluşturan Giriş bölümünde tevhid kelimesinin anlamı üzerinde durulmuş, farklı ıstılahları yanında edebiyatımızdaki yerine değinilmiştir. Bu bölümde ayrıca Arap ve Fars Edebiyatı'nda tevhid türünün işlenişi hakkında bilgi verilmiştir.

I. Bölüm, dinî bir tür olan tevhidin Türk Edebiyatı'ndaki yerine ayrılmıştır. Öncelikle çalışma alanımız olan Klasik Türk Edebiyatı'nda tevhidin genel olarak ne şekilde ele alındığına yer verdik. Bunu yaparken tevhidlerin nazım ve nesir örneklerini ayrı ayrı inceledik. Ayrıca yeni Türk edebiyatı olarak adlandırılan Tanzimat'tan günümüze tevhid türüne ve örneklerine yer verdik. Halk Edebiyatı alanında ise Anonim, Aşık ve Tekke Edebiyatı'nda tevhid türünü örneklerle açıkladık. Tevhidin yalnızca edebiyatta değil, hüsn-i hat ve mûsikî gibi diğer sanat dallarında da önemli bir yeri olduğuna verdiğimiz örneklerle işaret ettik.

II. Bölüm eserin ana kısmını oluşturmaktadır. Bu bölümün ilk kısmında 16. yüzyıl tevhidlerini şekil